

ТЕОРІЯ ТА МЕТОДОЛОГІЯ ПРАВА

УДК 342.1

DOI: 10.31359/1993-0909-2025-32-1 -15

Анастасія Муслімівна Мерник

Науково-дослідний інститут

державного будівництва та місцевого самоврядування

Національна академія правових наук України

Харків, Україна

УНІВЕРСАЛЬНІСТЬ ЯК ОЗНАКА ПРАВ ЛЮДИНИ

Анотація. У статті наголошується на тому, що концепція прав людини як універсальна цінність наразі є вкрай актуальною, особливо в рамках проблем сучасної теорії міжнародних відносин. Від самого народження людина, незалежно від громадянства, національності, раси та статі, має природні права, які супроводжують її до самої смерті. Такі права дають людині можливість користуватися елементарними, найважливішими благами та умовами безпечного, вільного існування особистості в суспільстві. Проте в умовах глобалізації на перший план виходить як питання їх універсальності, так і питання культурних відмінностей у їх визнанні та здійсненні. У рамках статті ставиться ціль розглянути різні погляди на проблематику універсальності прав людини в умовах сучасності. Розгляд цієї теми є важливим для захисту, насамперед сучасними державами, прав людини, не допущення звеличення будь-якої нації шляхом порушення прав частини людей через їх національність, колір шкіри, відношення до релігії тощо. Для досягнення поставленої мети в роботі використовується система методів наукового пізнання, зокрема загальнонаукові (аналізу, синтезу), приватні (порівняльний, кількісного й якісного аналізу), а також спеціально-юридичні (формально-юридичний, порівняльно-правовий). Вивчаються аргументи критики універсальності, як однієї з ознак категорії прав людини. Наголошується на тому, що критики універсальності прав людини використовують аргументи, основою яких є культурний релятивізм, обґрунтовуючи ідею про те, що міжнародній спільноті й досі не вдалось дійти до універсальної згоди щодо прав людини. Прихильники концепції культурного релятивізму піддають сумніву легітимність теорії прав людини, яка передбачає наявність універсальних цінностей і норм, які застосовуються до всіх людей. Вони стверджують, що традиційне розуміння прав людини, яке покладено в основу Загальної декларації прав людини, необхідно переглянути та модифікувати в зв'язку з тим, що кожен культуру неможливо оцінити на основі універсальних критеріїв. За результатом дослідження зроблено висновок, що універсальність проявляється в тому, що права людини виражають найбільш загальні, основні інтереси їх носіїв, інтереси, від яких індивід не може відмовитися, приміром, життя, свобода, власність. При всій культурній, релігійній, моральній та правовій різноманітності всі люди об'єднані приналежністю до людського роду як біологічні істоти, а також як особистості, які

здебільшого цікавляться можливістю жити, вільно реалізовувати свої здібності, здобувати й утримувати свою власність.

Ключові слова: права людини, універсальність, культурний релятивізм, етнонаціоналізм.

Anastasiia M. Mernyk

Scientific Research Institute of State Building and Local Government
of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine
Kharkiv, Ukraine

UNIVERSALITY AS A SYMBOL OF HUMAN RIGHTS

Abstract. *The article emphasizes that the concept of human rights as a universal value is currently extremely relevant, especially within the framework of the problems of the modern theory of international relations. From birth, a person, regardless of citizenship, nationality, race and gender, has natural rights that accompany him until death. Such rights give a person the opportunity to enjoy the elementary, most important benefits and conditions for a safe, free existence of an individual in society. However, in the context of globalization, both the issue of their universality and the issue of cultural differences in their recognition and implementation come to the fore. The article aims to consider different views on the issue of the universality of human rights in modern conditions. Consideration of this topic is important for the protection, primarily by modern states, of human rights, preventing the exaltation of any nation due to the violation of the rights of some people due to their nationality, skin color or attitude to religion. To achieve the goal, the work uses a system of scientific methods of cognition, in particular general scientific (analysis, synthesis), private (comparative, quantitative and qualitative analysis, approximation), as well as special legal (formal-legal, comparative-legal). The arguments of criticism of universality as one of the features of the category of human rights are studied. It is emphasized that critics of the universality of human rights use arguments based on cultural relativism, substantiating the idea that the international community has still not managed to reach a universal agreement on human rights. Supporters of the concept of cultural relativism question the legitimacy of the theory of human rights, which assumes the existence of universal values and norms that apply to all people. They argue that the traditional understanding of human rights, which is the basis of the Universal Declaration of Human Rights, needs to be revised and modified due to the fact that it is impossible to evaluate each culture on the basis of universal criteria. The study concluded that universality is manifested in the fact that human rights express the most general, basic interests of their bearers, interests from which an individual cannot renounce, for example, life, freedom, property. With all the cultural, religious, moral and legal diversity, all people are united by belonging to the human race as biological beings, as well as individuals who are mainly interested in the opportunity to live, freely realize their abilities, acquire and maintain their property.*

Keywords: human rights, universality, cultural relativism, ethno-nationalism.

ВСТУП

Британський філософ, соціолог та політичний діяч Джон Стюарт Мілль проголошував, що якщо ми називаємо щось правом людини, ми маємо на увазі, що вона

обґрунтовано претендує на свій захист з боку суспільства у своїй можливості володіти цим правом, силою закону або через освіту й формування суспільної думки [1, с. 29]. Як відомо, концепція прав людини як універсальної цінності наразі є вкрай актуальною, особливо в рамках проблем сучасної теорії міжнародних відносин. Від самого народження людина незалежно від громадянства, національності, раси та статі має природні права, які супроводжують її до самої смерті. Такі права дають людині можливість користуватися елементарними, найважливішими благами й умовами безпечного, вільного існування особистості в суспільстві. Отже, права людини можна вважати універсальними цінностями, оскільки їх дотримання є пріоритетним завданням життєдіяльності людини та метою функціонування держави, як форми організації суспільства.

Система прав людини зародилася та знайшла своє утвердження в основних законах демократичних країн Заходу, таких як Білль про права у Великобританії 1689 року [2], Білль про права у США 1789 року [3], Декларація прав людини та громадянина у Франції 1789 року [4]. Норми про права людини стали своєрідним виміром ступеня лібералізму, розвитку, прогресивності держав та можливості міжнародного співробітництва з ними. Проте думка про універсальність прав людини протягом довгого часу мала безліч обмежень, як на практиці, так і в теорії. Протягом багатьох століть частина населення землі, а саме представники соціальних низів, жінки, члени певних релігійних конфесій тощо є обмежені в реалізації великої кількості основних прав.

Гостра необхідність у концепції універсальних прав людини виникла після Другої світової війни як відповідь на ситуацію кризи системи влади, яка уособлювалася національними державами, масовими ідеологіями. Тоді міжнародне співтовариство прийшло до висновку, що права людини мають бути захищені насамперед державою й будь-яка влада в державі не може ставити собі за мету звеличення нації шляхом порушення прав частини людей через їх національність, колір шкіри чи відношення до релігії. Однак основною перепоною стало те, що нормативні акти, які б містили перелік основних прав людини, були прийняті лише в деяких країнах. Частина країн, які за результатами розпаду імперій після Першої та Другої Світових воєн, не мали національного законодавства. З метою вирішення цієї проблеми в 1947 році пройшло перше засідання Комісії Організації об'єднаних Націй (далі – ООН) з прав людини, головою якої було обрано Елеонору Рузвельт. Через різні погляди на питання прав людини Комісія не змогла прийти до згоди щодо загального виду та структури документу. Не допомогло вирішити це питання й створення підкомітету, до якого входили 3 члени та який мав підготувати проєкт документу й надати на обговорення Комісії. Тільки після того, як підготовка була доручена Джону Хамфрі, канадському спеціалісту в сфері міжнародного права, Комісія отримала чорновий документ, який складався з понад 400 сторінок та закріплював усі можливі права людини, які змогла встановити команда професійних юристів. Після опрацювання цього документу було розроблено проєкт Декларації, який декілька разів змінювався.

У грудні 1947 року на засіданні Комісії в місті Женева було погоджено проект Декларації, за який мала голосувати Генеральна Асамблея ООН. Частина статей була проголосована одногосно всіма членами, а деякі піддавалися широкому обговоренню та змінам. У решті резолюцією Генеральної Асамблеї ООН від 10.12.1948 було прийнято та проголошено Загальну декларацію прав людини. Після прийняття Декларації її положення стали використовувати в національних законодавствах багатьох країн.

Нова структура міжнародних відносин, створення ООН та прийняття Загальної декларації прав людини мали за мету визнання пріоритету універсальності прав людини над принципом національного суверенітету.

1. ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ

Окремі аспекти універсальності прав людини розглянуті в роботах С. Максимова [5, с. 110], Д. Літман [6], Ф. Аліфрей [7], О. Миронюк [8, с. 59], С. Добрянського [9] та ін. Слід констатувати, що тематика універсальності прав людини не є достатньо дослідженою ані у вітчизняній юридичній науці, ані в зарубіжній.

С. Максимов цілком виправдано наголошує на тому, що в умовах глобалізації в обговоренні проблеми прав людини на перший план виходить питання їх універсальності, з одного боку, і культурних відмінностей у їх визнанні та здійсненні – з іншого. Це зумовлено як необхідністю формування глобального права, що ґрунтується на універсальних засадах, так і загостренням питання збереження культурної різноманітності світу [5, с. 110].

Саме на культурній різноманітності сучасних суспільств і наголошує Д. Літман у своїй статті «Загальні права людини та «Права людини в ісламі», підкреслюючи, що протягом багатьох років деякі держави-члени ООН роблять систематичні зусилля щодо заміни деяких домінуючих парадигм міжнародних відносин. Наприклад, представники Ісламської Республіки Іран продовжують на всіх форумах висувати свої заперечення проти універсального характеру та неподільності прав людини, як вони інтерпретуються в Загальній декларації прав людини, яка є західною світською концепцією іудео-християнського походження, несумісною із ісламським шаріатом [6].

Цікаво, що аргумент, який з першого погляду може здатися корисним для захисту поглядів культурного релятивізму насправді може слугувати й етноцентризму, коли представники певного суспільства визнають та оцінюють явища навколишнього світу лише з позиції етнічної спільноти, до якої вони належать.

Сьогодні в літературі знаходимо певні критичні погляди на етноцентризм, як лише емоційне сприйняття дійсності. Достатньо згадати Ф. Аліфрей та її есе «Етнонаціоналізм і медієвалізм: читання емоційного «англосаксонізму» сьогодні з відкриттям Саттон Ху». У цій роботі авторка стверджує, що англійська уява ранньосередньовічного західного світу довгий час створювалася й продовжує створюватися емоціями [7].

Загалом сучасне визначення етнонаціоналізму знаходимо в роботі Теодора В. Адорно «Авторитарна особистість», де він разом з колегами з Франкфуртської школи дали визначення цього терміну як результат «внутрішньогрупової-позагрупової диференціації», який «поєднує в собі позитивне ставлення до власної етнічної/культурної групи (внутрішньої групи) з негативним ставленням до іншої етнічної/культурної групи (зовнішньої групи)» [10, с. 152].

Американський соціолог Вільямом Г. Самнер, якому приписують авторство самого терміну «етноцентризм», у своїй книзі «Народні звичаї» охарактеризував етноцентризм як те, що найчастіше призводить до гордині, марнославству, вірі в перевагу своєї групи й презирства до чужинців [11].

Етноцентризм завжди був фактором того, як різні культури та групи співвідносилися одна з одною. Прикладом є те, як історично іноземці характеризувалися як «варвари». При цьому сильний вплив мала колонізація й віра в поліпшення суспільств після їх колонізації. Наприклад, Томас Маколей вважав, що «одна полиця західної бібліотеки» містила більше знань, ніж сторіччя текстів та літератури, написаних азіатськими культурами [12, с. 953].

Схожі приклади знаходимо і в не юридичній літературі. Так, Даніель Дефо в найвідомішому творі «Робінзон Крузо» пише: «Отже, ми були тепер у Китаї Коли я порівнюю жалюгідне населення цієї країни з європейцями, то спорудження китайців, їх спосіб життя, їх управління, їх багатство і слава (як інші говорять) здаються мені майже не вартими згадки [13, с. 355]. Або: «Через два дні ми дісталися кордонів московських володінь. Я не міг не відчутти задоволення з нагоди прибуття в християнську країну, або принаймні керовану християнами Проходячи ці міста і селища, ми переконалися, що тільки ці гарнізони були росіяни, а решта населення – язичники, які приносили жертву ідолам і поклонялися сонцю; з усіх бачених мною дикунів і язичників ці найбільше заслуговували на звання варварів...» [13, с. 366].

На противагу цьому культурний релятивізм відстоює положення про те, що концепції та моральні цінності повинні розумітися в їх власному культурному контексті, а не оцінюватися відповідно до стандартів іншої культури. Ф. Боас стверджує рівну обґрунтованість усіх точок зору та відносну природу істини, яка визначається індивідуумом або його культурою [14, с. 353]. Охоплення культур, які можна знайти у зв'язку з будь-яким підвидом, настільки широке, що не може бути зв'язку між культурою й расою.

Критики універсальності прав людини, як раз, і використовують аргументи, основою яких є культурний релятивізм, обґрунтовуючи ідею про те, що міжнародній спільноті й досі не вдалося дійти до універсальної згоди щодо прав людини. Прихильники концепції культурного релятивізму піддають сумніву легітимність теорії прав людини, яка передбачає наявність універсальних цінностей і норм, які застосовуються до всіх людей. Вони стверджують, що традиційне розуміння прав людини, яке покладено в основу Загальної декларації прав люди-

ни, необхідно переглянути та модифікувати в зв'язку з тим, що кожную культуру неможливо оцінити на основі універсальних критеріїв.

2. МАТЕРІАЛИ ТА МЕТОДИ

Для здійснення дослідження було застосовано систему методів наукового пізнання, зокрема загальнонаукові (аналізу, синтезу), приватні методи наукового пізнання, що застосовуються в галузях багатьох наук (порівняльний, кількісного й якісного аналізу), а також спеціально-юридичні (формально-юридичний, порівняльно-правовий). Загальнофілософський (універсальний) метод пізнання використовувався на всіх етапах пізнавального процесу.

За допомогою методу аналізу розкриті характерні ознаки та вивчені окремі особливості універсальності прав людини. Порівняльний аналіз надав можливість виявити різні підходи до поняття «культурного релятивізму». Так, під культурним релятивізмом слід розуміти підхід, згідно якого концепції та моральні цінності повинні розумітися в їхньому власному культурному контексті, а не оцінюватися відповідно до стандартів іншої культури.

За допомогою методу узагальнення виділено фактори, які дозволяють подолати сучасні виклики універсальності прав людини. При всій культурній, релігійній, моральній та правовій різноманітності всі люди об'єднані приналежністю до людського роду як біологічні істоти, а також як особистості, які здебільшого цікавляться можливістю жити, здобувати й утримувати власність, а також вільно реалізовувати свої здібності.

Метод дедукції надав можливість на основі доктринальних поглядів науковців вивести загальний висновок щодо характерних ознак етноцентризму. Етноцентризм означає застосування власної культури або етнічної приналежності як системі відліку для оцінки інших культур, практик, поведінки, вірувань та людей замість використання стандартів конкретної залученої культури.

Індуктивний метод пізнання норм міжнародного права та його джерел щодо прав людини в умовах сучасних глобалізаційних процесів надав можливість одержати загальний висновок щодо значення таких документів для захисту прав людини. Так, структура міжнародних відносин має за мету визнання пріоритету універсальності прав людини над принципом національного суверенітету.

Історичний метод пізнання посприяв розкриттю передумов формування критичних поглядів на універсальність прав людини. Критики універсальності прав людини використовують аргументи, основою яких є культурний релятивізм, обґрунтовуючи ідею про те, що міжнародній спільноті й досі не вдалося дійти до універсальної згоди щодо прав людини. Прихильники концепції культурного релятивізму піддають сумніву легітимність теорії прав людини, яка передбачає наявність універсальних цінностей і норм, які застосовуються до всіх людей.

У статті застосовувалися також і спеціально-юридичні методи, зокрема формально-юридичний і системно-структурний, які було використано під час розробки та вивчення термінологічного апарату цієї роботи, а саме при з'ясуванні

змісту категорій «культурний релятивізм» та «етноцентризм», а також для розкриття особливостей зазначеної дефініції.

Нормативна база для цього дослідження включає міжнародні договори, такі як Білль про права у Великобританії 1689 року [2], Білль про права у США 1789 року [3], Декларація прав людини та громадянина у Франції 1789 року [4], Загальна декларація прав людини [15]. Окрім цього, в роботі використовуються доктринальні джерела, що розкривають різні аспекти універсальності прав людини, як однієї з їх ознак.

3. РЕЗУЛЬТАТИ ТА ОБГОВОРЕННЯ

С. Добрянський, розглядаючи універсальність прав людини, зазначає, що слід абстрагуватися від усяких культурних умов і досягти стану трансцендентальної свідомості (чистої раціональності), що, в кінцевому підрахунку, і дасть можливість пізнати справжню людську природу [9]. При цьому цілком виправдано наголошує на тому, що щодо останнього положення в зарубіжній літературі висловлюється обґрунтований сумнів із приводу того, чи вдалося комусь досягти зазначеного стану.

Релігійні правові сім'ї (наприклад, мусульманська та юдейська течії) мають власні уявлення про права людини, які значно відрізняються від ідей, що зародились у працях мислителів епохи Просвітництва в європейських країнах. Головною відмінністю мусульманського права є пріоритет загального блага над індивідуальним, тобто норми права, що складають мусульманську правову систему нібито орієнтовані на досягнення національного благополуччя. Прикладом може слугувати заява представника Ісламської Республіки Іран в ООН Раджана Хорасані до Третього комітету Генеральної Асамблеї ООН у 1984 році, в якій наголошено на необхідності врахування історичних та національно-культурних особливостей держав – учасниць міжнародних угод, що регулюють права, свободи та інтереси людей.

Отже, існують країни, які вважають помилковою ідею того, що права людини є універсальною цінністю. Адже ідея універсальності прав суперечить традиційним моральним устоям, які базуються на етнічній та національній специфіці деяких народів, для яких національні особливості відіграють важливішу роль, аніж забезпечення прав людини.

Проте член Всесвітньої конференції з прав людини, що відбулася у Відні в 1993 році, обговоривши питання універсалізму та культурного релятивізму, прийшли до висновку: «Усі права людини універсальні, неподільні, взаємозалежні й взаємозв'язані. Міжнародне співтовариство повинно відноситися до прав людини глобально, на справедливій і рівній основі, з однаковим підходом і увагою. Хоча значення національної й регіональної специфіки і різних історичних, культурних і релігійних особливостей необхідно мати на увазі, держави, незалежно від їх політичних, економічних і культурних систем, зобов'язані заохочувати

й захищати всі права людини й основні свободи» [16, с. 87]. Тому права людини є універсальною цінністю, тому що людська природа – єдина й універсальна.

У межах критики універсальності прав людини часто зустрічається аргумент різного становища та різниці в захисті прав жінок у країнах Європи, зокрема, та країнах, що сповідають іслам. Проте й тут постає питання, чи здатні до кінця зрозуміти філософію ісламу люди, які не мають особистої ідентифікації (історичної, культурної та релігійної) з цієї течією.

Як зазначає Т. Харруб, питання про права жінок в ісламі було спірною темою дискусій та інтенсивних дебатів як у мусульманському світі, так і на Заході. Два домінуючі основні наративи зробили мусульманських жінок жертвами, хоч і по-різному [17]. З одного боку, багато мусульман і мусульманських урядів надають ісламські тексти, щоб виправдати дискримінацію щодо жінок і накласти соціальні й правові обмеження на права жінок. З іншого боку, західні «ісламофобські неоорієнталісти» [17] використовують ці популярні, але традиційні женоненавистницькі прочитання ісламу для підтримки своїх ксенофобських претензій до ісламу та мусульман. Це ставить мусульманських жінок у дилему. Мусульманські жінки, які хочуть мати свої права, стикаються з неправильним тлумачень писань, які використовуються для дискримінації в країнах ісламу. У той же час вони намагаються відповісти на західну критику їх релігійного вірування. Ці жінки зазначають, що іслам шанує та захищає жінок і надає їм повні права. Саме тому питання про права жінок в ісламі дуже складне й потребує великого рівня теологічних, лінгвістичних та історичних знань і навичок для розуміння та аналізу.

Але проблематика універсальності прав людини може набувати більшого масштабу в умовах глобалізації та нового медієвалізму. Так, основні обов'язки щодо захисту прав людини так чи інакше покладаються на держави. Але як бути, коли в умовах сьогодення відбувається певна «ерозія» державних суверенітетів країн. Умовно кажучи поступово формується єдина міжнародна система, де політична влада здійснюється колом осіб, якій не може протистояти одна політична влада, яка має повний суверенітет на своїй території. Процеси, що характеризують цей «новий медієвалізм» включають у себе збільшення повноважень окремих міжнародних організацій, а також поширення субнаціональних і децентралізованих урядів. Поступово формуються приватні військові компанії, транснаціональні корпорації, а роль держави в організації публічного буття знижується. Отже, постає питання про реальну можливість окремої держави гарантувати права людини в обсязі наявних стандартів.

Тут можна згадати слова М. Тетчер: «Можна просто читати текст Хартії Європейського Союзу про основоположні права» та щиро захоплюватися кожною її статтею. Однак досвід підказує, що за загальними фразами криються певні мета й філософія. Мета полягає в підпорядкуванні суверенних держав, демократичних процедур прийняття рішення та національного законодавства міжнародним інститутам і групам тиску [18, с. 57].

ВИСНОВКИ

Таким чином, проблема універсальності прав людини є досить актуальною та потребує дослідження. До того ж актуальність посилюється фактичною відсутністю у вітчизняній юридичній науці таких досліджень. Окрім цього, слід погодитися з С. Максимовим, що: «Парадоксальним є те, що в міру зростання інерції глобалізації посилюється також увага до індивідуальної, комунальної, національної й регіональної ідентичності. Саме це посилює увагу до культурної різноманітності. В основі суперечливих відносин між економічною та культурною глобалізацією лежить складна проблема «одвічних зв'язків», під якими розуміють істотні особливості, що є особливостями буття людини як унікальної особистості» [5, с. 114].

Права людини є універсальними цінностями для будь-якого суспільства, незалежно від національно-культурного контексту. Іноді спірним є питання щодо існуючих у міжнародних документах формулювань прав людини, оскільки при виробленні таких узагальнюючих юридичних положень неминуче виникає питання, з якої теорії прав виходити, які стандарти в цій сфері вважати за взірець. Проте труднощі нормотворчого процесу не виключають ідеї можливого використання прав людини як цінності для всього світу.

Насамперед, їх універсальність проявляється в тому, що вони виражають найбільш загальні, основні інтереси їх носіїв, інтереси, від яких індивід не може відмовитися, приміром, життя, свободу, власність. При всій культурній, релігійній, моральній та правовій різноманітності всі люди об'єднані приналежністю до людського роду як біологічні істоти, а також як особистості, які здебільшого цікавляться можливістю жити, здобувати й утримувати власність, а також вільно реалізовувати свої здібності. Звичайно, з цього правила бувають винятки, проте йдеться не про винятки, а про переважаючу тенденцію, про соціальні цінності, які поділяє більшість.

Отже, не обстоюючи універсальність конкретних формулювань прав людини, можна зробити висновок, що ідея, закладена в них, може претендувати на універсальність на підставі наведених вище властивостей прав людини. При цьому універсальність прав людини не є посяганням на культурну різноманітність, навпаки, це підстава для міжкультурного діалогу, спосіб визначення тих ознак, які є загальними для його учасників.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Стюарт Міл Джон. Про свободу: есе / пер. з англ. Київ : Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2001. 463 с.
- [2] Мироненко О. Білль про права. *Політична енциклопедія*. Київ : Парламентське вид-во, 2011. С. 62.
- [3] Конституція США. URL: http://lib.rada.gov.ua/static/LIBRARY/catalog/law/usa_const.htm (дата звернення: 06.02.2025).

- [4] Déclaration des droits de l'Homme et du citoyen de 1789 // Ministère de la Justice. URL: <http://www.textes.justice.gouv.fr/textes-fondamentaux-10086/droits-de-lhomme-et-libertes-fondamentales-10087/declaration-des-droits-de-lhomme-et-du-citoyen-de-1789-10116.html> (дата звернення: 06.02.2025).
- [5] Максимов С. Універсальність прав людини. *Філософія права і загальна теорія права*. 2013. № 1. С. 110–117.
- [6] Littman D. Universal Human Rights and «Human Rights in Islam». Midstream (New York). 1999. URL: https://dhimmitude.org/archive/universal_islam.html. (дата звернення: 06.02.2025).
- [7] Allfrey F. Ethnonationalism and medievalism: reading affective Anglo-Saxonism today with the discovery of Sutton Hoo. *Post medieval*. 2021. № 12 (1-4). P. 75–99. doi:10.1057/s41280-021-00209-9.
- [8] Миронюк О. І. Універсальність прав людини: теоретичний вимір. *Аналітичне-порівняльне правознавство*. 2024. № 1. С. 56–59. URL: <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/299659/292184> (дата звернення: 06.02.2025).
- [9] Добрянський С. Права людини з позицій універсалізму та релятивізму. *Вісник Львівського державного університету. Серія: Юридичні науки*. 2004. Вип. 40. С. 3–5. URL: <http://www.lawyer.org.ua/?w=&i=12&d=69>. (дата звернення: 06.02.2025).
- [10] Motyl A. «Ethnocentrism». *Encyclopedia of Nationalism (Two-Volume Set ed.)*. Elsevier. 2000. P. 152–153.
- [11] Shala B., Robin C., Thompson S., eds. *Encyclopedia of diversity and social justice*. Lanham : Rowman & Littlefield Publishers. 2014.
- [12] Neill Mc., William H., Bentley J., Christian D., eds. *Berkshire encyclopedia of world history*. Berkshire. 2010. P. 952–954.
- [13] Дефо Д. Робінзон Крузо. Київ : Навчальна книга Богдан, 2017. 227 с.
- [14] Reichert E., James D., eds. *Human rights and social work*. International encyclopedia of the social & behavioral sciences. Oxford : Elsevier. 2015. P. 353–359.
- [15] Загальна декларація прав людини : прийнята резолюцією 217 А (III) Ген. Асамблеї ООН 10.12.1948 р. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_015 (дата звернення: 20.03.2023).
- [16] Norchi C. *Human rights: a global common interest*. Lynne Rienner publishers, 2004. P. 87.
- [17] Kharroub T. Five things you need to know about women in Islam: implications for advancing women's rights in the Middle East. URL <https://arabcenterdc.org/resource/five-things-you-need-to-know-about-women-in-islam-implications-for-advancing-womens-rights-in-the-middle-east/>. (дата звернення: 06.02.2025).
- [18] Thatcher M. *Statecraft: strategies for a changing world*. Harper, 2002. 486 p.

REFERENCES

- [1] Stuart, M. J. (2001). *On Freedom: an Essay*. Kyiv: Solomiya Pavlychko Publishing House «Fundamentals».
- [2] Myronenko, O. (2011). *Bill of Rights. Political Encyclopedia*. Kyiv: Parliamentary Publishing House, 62.
- [3] US Constitution. Retrieved from: http://lib.rada.gov.ua/static/LIBRARY/catalog/law/usa_const.htm.
- [4]. Déclaration des droits de l'Homme et du citoyen de 1789. Ministère de la Justice. Retrieved from: <http://www.textes.justice.gouv.fr/textes-fondamentaux-10086/droits-de-lhomme-et-libertes-fondamentales-10087/declaration-des-droits-de-lhomme-et-du-citoyen-de-1789-10116.html>.

- [5] Maksimov, S. (2013). Universality of human rights. *Philosophy of law and general theory of law*, 1, 110–117.
- [6] Littman, D. *Universal Human Rights and «Human Rights in Islam»*. Midstream (New York). 1999. Retrieved from: https://dhimmitude.org/archive/universal_islam.html.
- [7] Allfrey, F. (2021). Ethnonationalism and medievalism: reading affective Anglo-Saxonism today with the discovery of Sutton Hoo. *Post medieval*, 12(1-4), 75–99.
- [8] Myronyuk, O. I. (2024). Universality of human rights: theoretical dimension. *Analytical and comparative law*, 1, 56–59.
- [9] Dobryanskyi, S. (2004). Human Rights from the Positions of Universalism and Relativism. *Bulletin of the Lviv State University. Series: Legal Sciences*, 40, 3–5.
- [10] Motyl, A. (2000). «Ethnocentrism». *Encyclopedia of Nationalism (Two-Volume Set ed.)*. Elsevier, 152–153.
- [11] Shala, B., Robin, C., Thompson, S., eds. (2014). *Encyclopedia of diversity and social justice*. Lanham: Rowman & Littlefield Publishers.
- [12] Neill, Mc., William, H., Bentley, J., Christian, D. eds. (2010). *Berkshire encyclopedia of world history*. Berkshire, 952–954.
- [13] Defoe, D. (2017). *Robinson Crusoe*. Kyiv: Bohdan Textbook.
- [14] Reichert, E., James, D., eds. (2015). Human rights and social work. *International encyclopedia of the social & behavioral sciences*. Oxford: Elsevier, 353–359.
- [15] Universal Declaration of Human Rights: adopted by resolution 217 A (III) of the UN General Assembly (1948, December). Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text
- [16] Norchi, C. (2004). *Human rights: a global common interest*. Lynne Rienner publishers, 87.
- [17] Kharroub, T. *Five things you need to know about women in Islam: implications for advancing women's rights in the Middle East*. Retrieved from <https://arabcenterdc.org/resource/five-things-you-need-to-know-about-women-in-islam-implications-for-advancing-womens-rights-in-the-middle-east/>.
- [18] Thatcher, M. (2002). *Statecraft: strategies for a changing world*. Harper, 486.

Мерник Анастасія Муслімівна

Доктор юридичних наук, доцент

Провідний науковий співробітник

Сектор теоретико-методологічних проблем організації державної влади

Науково-дослідний інститут державного будівництва та місцевого самоврядування

Національної академії правових наук України

61002, вул. Чернишевська, 80, Харків, Україна

Anastasiia M. Mernyk

Doctor of Law, Associate Professor

Leading Researcher of the Sector Theoretical and Methodological

Problems of the Organization of State Power

Scientific Research Institute of State Building and Local Government
National Academy of Legal Sciences of Ukraine
61002, 80 Chernyshevskaya St., Kharkiv, Ukraine

Рекомендоване цитування: Мерник А. М. Універсальність як ознака прав людини. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2025. Том 32. № 1. С. 15–26.

Suggested Citation: Mernyk, A. M. (2025). Universality as a symbol of human rights. *Journal of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine*, 32(1), 15–26.

Стаття надійшла / Submitted: 07/01/2025

Доопрацьовано / Revised: 07/02/2025

Схвалено до друку / Accepted: 25/03/2025